

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1915 kl. 10 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i anledning av herr Höglunds motion, nr 183, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning m. m. i fråga om användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

I motion inom andra kammaren, nr 183, har herr Höglund hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande i vad omfattning och på vad sätt användandet av minderårigas arbetskraft förekommer inom jordbruket, jämväl med särskild hänsyn till i vad mån detta arbete inkräktar på de minderårigas skolgång, samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen framkomma med förslag till åtgärder, som av denna utredning kunna föranledas.

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört följande.

Lagen om arbetareskydd i vårt land undantager uttryckligen *jordbruket* från att falla inom lagens tillämpning utom i fråga om förekommandet av olycksfall vid användandet av maskinella hjälpmedel samt några andra särskilt nämnda undantag. Det är också obestriddigt, att en skyddslagstiftning för jordbrukets arbetare, motsvarande den för industrien, är en betydligt mer komplicerad fråga och erbjuder större vanskligheter att lösa, helt naturligt på grund av jordbrukets säregna förhållanden. Detta kan innebära en förklaring till, men är ingen ursäkt för att statsmakterna lämnat jordbrukets arbetare alldeles skyddslösa gentemot en ofta förekommande oskäligen och fördärvbringande exploatering av deras arbetskraft.

Motionen.

Att på lagstiftningens väg bidra till att höja dessa arbetares levnadsstandard är en stor och aktuell samhällsfråga. I detta sammanhang skall emellertid endast pekats på *en* sak, som synes vara värd en alldeles särskild uppmärksamhet från statsmakternas sida, och det rör de *minderårigas* arbete inom jordbruket.

Vad det gällde i första hand den gången samhället skulle värna sig mot de sociala vådor av allehanda slag, som följde industrialismen i spåren, var att skydda det uppväxande släktet, *barnen*, från allt för långt och allt för tungt arbete, som i förtid bröt ned kropp och själ.

Den nu gällande skyddslagstiftningen är i detta avseende långt ifrån tillräcklig, men har dock lyckats i någon mån neutralisera de socialt onda verkningar beträffande barnarbetet, som den industriella utvecklingens första period uppvisade i rikt mått. Men samtidigt har man försummat att göra det bittersta för att komma till livs det missbruk av barna-arbetskraft, som obestriddigen förekommer även uti jordbruket.

Nu kan det naturligtvis, som redan antytts, icke falla någon människa in att vilja lägga precis samma måttstock på jordbruket som på industrien, när det gäller här ifrågasatt lagstiftning. Jordbrukets karaktär framtvingar med en viss nödvändighet ett tidvis forcerat arbete, som nog vid skörd och andra dylika tillfällen måste gå utöver en normal arbetstid. Inte heller torde någon vilja bestrida lämpligheten av att den jordbrukande befolkningens barn redan ganska tidigt få börja sätta sig in och arbeta i det yrke, som de i de flesta fall komma att ägna sig åt för framtiden. Tvärtom, ett måttligt ansträngande arbete i fria luften under måttlig tid torde för de unga snarare leda till både kroppsligt och andligt välbefinnande.

Men tyvärr torde det dock mångenstädes vara så, att barna-arbetskraften i jordbruket — särskilt på storgodsen — utnyttjas till övermått, så att verkligt missbruk förekommer, som samhället måste i barnens såväl som sitt eget intresse beivra. De minderåriga få arbeta för hårt och för länge — för att nu icke tala om betalningen, som är både godtycklig och obetydlig. Vad som särskilt måste påtalas, är vidare, att arbetet ofta får inkräkta på *skoltiden* i en utsträckning, som är högst menlig för de ungas intellektuella utbildning.

En jordbrukare, som särskilt ägnat lantarbetarefrågan i vårt land ett intresserat studium, *H. F. Spak*, har nyligen framhållit på tal om denna sak, att de yrkesbranscher, där barnarbete vanligen förekommer äro skogssådd och skogsplantering, rotsaksgallring, sädesbindning, tröskverksarbete och valluing. De tre förstnämnda, och i all synnerhet rotsaksgallringen, äro nog av naturen just hänvisade till minderårigas

krafter. Barnhuden arbetar fitigast och barnfoten trampar lättast i de ömtåliga rotfruktraderna. Beträffande sädesbindning och vissa åt barn hänvisade detaljer av tröskningsarbete, torde däremot den största varsamhet och försiktighet böra iakttagas för undvikande av dels överansträngning, dels olycksfall (speciellt vid tröskning med mekanisk kraft). Vallning av ett fåtal djur ej allt för långt ifrån hemmet kan lätt anförtros åt barn, men är i varje fall icke det latmansgöra, som den oerfarne ofta inbillar sig. Det är ofta en tröttande springsyssla, som kräver mycken vaksamhet. Men till allt detta taga de maktägande föga eller ingen hänsyn, när det gäller deras underlydandes barn. Frågan om lämpliga kläder, lämplig föda och vistandet ute i icke alltför otjänlig väderlek är också svårlöst för det i regel ganska medellösa jordproletariatets ungdom, kanske mer än för de vuxna, och upprörande fall av vanvård härvidlag tillhör min erfarenhet, säger samme författare. Denna sista omständighet komplicerar frågan än mer och påfordrar de lagstiftande myndigheternas ingripande.

I enlighet med en av riksdagen 1907 bifallen motion av borgmästare Carl Lindhagen, gående ut på att hos Kungl. Maj:t begära en utredning rörande lantarbetarnas (småbönders, torpare, statares, drängars och pigors, backstugusittares och s. k. inhysingars med fleras) levnadsförhållanden samt framläggande av förslag, som med anledning härav kunde synas påkallade, har genom socialstyrelsen en sådan utredning företagits, som nu är avslutad och inom kort torde föreligga i tryck. Enligt inhämtade upplysningar ger denna undersökning emellertid föga material för klargörandet av speciellt den frågan om minderårigas arbete. Endast så till vida är den ur denna särskilda synpunkt värdefull, som den klart ådagalägger, att i mycket stor utsträckning minderårig arbetskraft användes inom jordbruket. Undersökningen omfattade inalles 12,000 arbetare, hälften *fast* och hälften *tillfälligt* anställda. Av de 6,000 *fast* anställda bestod 6.5 procent av arbetare *under 18 år*, medan av de 6,000 *tillfälligt* anställda 31.6 procent utgjordes av arbetare under 18 år, därav 62.1 procent av manligt och 37.9 procent av kvinnligt kön. Av dessa var 59.1 procent *över 15 år* och 40.9 procent *under 15 år*, därav en hel del säkert ända ned till 9—10 år.

Att lagstiftningen även på detta område måste ingripa reglerande och tillse, att icke ett oskäligt utnyttjande av de minderårigas arbetskraft äger rum och att icke skolutbildningen blir tillbakasatt härav, synes obestriddigt, så visst som man vill fysiskt och andligt bevara och stärka den uppväxande generationen. Innan några åtgärder i sådant

syfte emellertid bli möjliga att genomföra och för att över huvud kunna rätt bedöma hela denna komplicerade fråga och finna dess rätta lösning fordras en föregående och ingående undersökning i ämnet.

Utskottet.

*Utländska
förhållanden
på hithörande
område.*

Den viktiga och svårlösta sociala fråga, som motionären lagt in för riksdagen, har icke förut i Sverige varit föremål för ingående debatt och allsidig belysning. På vissa håll i *utlandet* däremot har man länge haft ögonen öppna för att de minderårigas arbetskraft kunnat utnyttjas på ett oskäligt sätt inom jordbruket lika väl som inom industrien, och att barnens förvärvsarbete i jordbruket ofta inverkat störande och förryckande på deras skolgång. I samhällets och barnens intresse har man också tagit initiativ till undersökningar i stil med den i motionen föreslagna, för att kunna vidtaga vederbörliga reformer, när missförhållandenas omfattning och art blivit konstaterade. Allt starkare och starkare växer sig den åskådningen, att samhället ej kan stå till svars med att förhålla sig likgiltigt och overksam, då barnarbetets ständigt stegrade utnyttjande i jordbrukets tjänst hotar att medföra för barnens hälsa och uppfostran menliga följder.

Tyskland.

I *Tyskland* är det ett sedan länge iakttaget faktum, att ett fysiskt och intellektuellt skadligt utnyttjande av barnens arbetskraft i stor utsträckning förekommer å landsbygden. Särskilt i skolorna har man gjort en mängd iakttagelser om detta missförhållande, och den tyska lärarekåren har därför kraftigt förordat, att en minderårighetslag på detta område kommer till stånd. Redan år 1903 hemställde den tyska riksdagen dels om undersökning angående omfånget och arten av barnens lönearbete i hushåll och jordbruk jämte tillhörande sysselsättningar, dels om prövning av grunden för detta arbete, dess faror och fördelar, i synnerhet för hälsa och sedlighet, dels om övervägande av medlen för missförhållandenas bekämpande. Med undantag för förbundsstaten Bayern, för vilken redan år 1908 en del resultat publicerades, var denna utredning emellertid icke klar ännu år 1913, då en interpellation framställdes om saken. Till svar å denna meddelades, att materialet ännu ej ingått från några av de större förbundsstaterna.

Österrike.

Det land, som kommit längst på vägen till lösning av denna fråga, är *Österrike*¹⁾. Först och främst genom dr Julius Ofner, som sedan år 1903

¹⁾ Efterföljande redogörelse grundar sig på en artikel av Walter Schiff med titeln: »Die Kinderarbeit in Oesterreich», vilken är publicerad i 37 bandet av »Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik», Tübingen 1913.

fört en livlig kampanj inom den österrikiska riksförsamlingen för statsingripande till skydd för de arbetande barnen, har en stort anlagd undersökning över skolbarns arbete även inom jordbruket kommit till stånd. Regeringen ville ha en ordentlig klarhet om huru förhållandena gestaltade sig, innan den bildade sig en uppfattning om vad som skulle göras till förbättring. Undersökningen påbörjades år 1907 och uppdrogs åt »Das k. k. Arbeitsstatistische Amt». Materialet inkom under 1908, men först 1912 var det vederbörligen bearbetat och publicerat.

Undersökningen omfattade 3,502 skolor med 751,830 skolbarn, d. v. s. 15.7 procent av alla offentliga folk- och borgarskolor samt 17.9 procent av alla skolbarnen i riket. Den tabellariska bearbetningen omfattade 1,817 skolor (8.2 procent) med 418,391 barn (10 procent). Privata och offentliga korporationer i mängd utfrågades, bland dem i främsta rummet vederbörande skolledningar. Särskilt ville man vid utfrågningen få besked om huru på de respektive platserna barnens arbete inverkade på deras kroppsliga, andliga och sedliga utveckling, på skolbesöken och på undervisningsresultaten. Svaren äro givetvis, för så vida de innehålla omdömen, i viss mån subjektiva, men de äro dock avgivna av personer och korporationer, som länge kunnat göra noggranna iakttagelser angående verkligheten.

Av de 418,391 skolbarn, som medtogos i den tabellariska bearbetningen, befunnos 145,474, d. v. s. 34.8 procent, sysselsatta med förvärvsarbete. Enligt denna måttstock skulle i Österrike 1.45 miljoner barn i skolåldern uträtta förvärvsarbete. I en del kronländer var antalet arbetande skolbarn under 30 procent, i andra återigen över 50 procent. Av de arbetande barnen voro ej mindre än 92,639, d. v. s. 62.4 procent, på ett eller annat sätt sysselsatta i jordbruket, 35,363 (38.2 procent) uteslutande i jordbruket och 41,728 (45 procent) i jordbruket jämte hushållet. I jordbruket ensamt arbetade flera gossar än flickor (73.4 procent mot 26.6 procent) och i jordbruket jämte hushållet flera flickor än gossar (53.4 procent mot 46.6 procent). Mest användes barnen till att vakta kreatur, vid potatis- och rovodling, vid tröskning o. s. v.

Den ålder, vid vilken barnen började arbeta, var mycket låg. Beträffande de uteslutande med jordbruk sysselsatta barnen så inföll början av förvärvsarbetet för mera än en tredjedel av dem alla (35.8 procent) vid 6 eller 5 års eller ännu tidigare ålder. Nästan alla barnen (93.3 procent) hade börjat arbeta vid 10 år eller ännu tidigare. 17.2 procent av barnen voro vid undersökningen högst 8 år, 78.6 procent högst 12 år.

För barn med normal undervisning var arbetstiden på sommaren längre än i något annat yrke. $\frac{3}{4}$ av barnen arbetade över 3 timmar

per dag, mer än hälften över 4 timmar och mer än $\frac{1}{4}$ över 6 timmar. Genomsnittliga arbetstiden var 4.6 timmar. Barn med kortare undervisningstid hade ännu längre daglig arbetstid på sommaren. 77.5 procent av dem arbetade över 6 timmar, 52.5 procent över 8 timmar, och 20.5 procent över 10 timmar. Vid normal undervisning var summan av alla skol- och arbetstimmar per vecka och barn: om sommaren över 50 timmar för 45.3 procent av barnen och över 60 timmar för 22.5 procent, om vintern över 50 timmar för 20 procent och över 60 timmar för 5.3 procent. Vid kortare undervisning var samma summa: om sommaren över 50 timmar för 50.5 procent av barnen och över 60 timmar för 21.3 procent, om vintern över 50 timmar för 34.3 procent och över 60 timmar för 11.6 procent. Enligt skolstyrelsernas berättelser var arbetstiden per dag ännu mer omätligt lång på sina ställen. Den kunde gå upp ända till 15—17 timmar, många barn nödgades stå upp 4—5 på morgonen för att börja sitt arbete i jordbruket och så arbeta hela dagen. Särskilt vallpojknarnas arbete började mycket tidigt och varade till långt fram på kvällen. Även arbetet ute på fälten började många barn redan vid 4-tiden på morgonen. Humleplockningen pågick med 10—15 timmars dagligt arbete, från 6 f. m. till 7 e. m. i regel, dag för dag i tre veckor under ferierna. Vid höskörden måste barnen ofta upp redan kl. 2—3 f. m., vid tröskningen 4—5 f. m. På storgodsen varade barnens arbete ofta 12—14 timmar med blott en timmes middagsrast.

Om lantarbetets inflytande på barnens kroppsliga utveckling ingingo från de tillfrågade en mängd upplysande utlåtanden. 50.4 procent av skolledningarna hade iakttagit intet, 30.2 procent ett skadligt och 19.4 procent ett gynnsamt inflytande. Av 355 läkareutlåtanden konstaterade 18.3 procent ett skadligt, 23.4 ett gynnsamt och 58.3 procent intet inflytande. De yttranden, som talade om intet eller om ett gynnsamt inflytande, utgingo i regel från den förutsättningen, att arbetet var måttligt ansträngande, icke började vid en för tidig ålder, icke började för tidigt på dagen och icke varade för länge. Där liknande betingelser voro uppfyllda var arbetet icke skadligt utan snarare stärkande. Det mycket stora antalet utlåtanden i motsatt riktning påstodo att barnarbetet i jordbruket, om det började vid för tidig ålder, var för tungt och långvarigt, inkräktade på sömnen o. s. v., höll barnen tillbaka i växten, försvagade deras hälsa, disponerade till sjukdomar, i synnerhet blodbrist och tuberkulos. Ryggradskrökning, trång bröstorg, hjärtfel och andra kroppsliga svagheter voro ofta en följd av hårt arbete.

På skolgången utövade lantarbetet ett mer eller mindre ogynnsamt inflytande för 73.5 procent av de arbetande barnen. Vid tiden för mera

brådslande arbete, särskilt höst och vår, stannade de borta i veckor. Och de barn, som bevistade skolan, hade ofta mycket svårt att följa med undervisningen, då de haft tungt arbete vid sidan av skolarbetet, kanske fått lägga sig först mycket sent på kvällen och blivit uppkörda mycket tidigt på morgonen.

Att frågan om begränsning av barnarbetet inom jordbruket med särskild hänsyn tagen till skolans fordringar blivit ett alltmera aktuellt socialt problem i skilda länder, därom vittnar den omständigheten, att ett flertal nationella och internationella *arbetareskyddskongresser* ägnat saken en livlig uppmärksamhet. Resultatet av den nyssnämnda österrikiska undersökningen var huvudärendet å den andra österrikiska barnarbete-skyddskongressen i Salzburg 1913. De missförhållanden, som bragts i dagen, föranledde en mängd reformprojekt. Från ett håll föreslog man omedelbart förbud mot allt barnarbete. Från ett annat håll framkastades tanken på förbud mot barnarbete i storjordbruket, åtminstone på skoldagarna, förbud mot allt barnarbete mellan kl. 7 e. m. och 7 f. m. o. s. v. Från ett tredje håll yrkade man förbud mot barnens användning i jordbruksarbete före fyllda 10 år, undantagandes vissa lättare sysslor, den dagliga arbetstidens begränsning till högst 6 timmar på skolfria dagar och högst 3 timmar på skoldagar, förbud mot nattarbete, d. v. s. mellan kl. 8 e. m. och 6 f. m., tvång för lantarbetsgivare att vid användningen av främmande barn begagna arbetsböcker liksom i industrien.

*Internatio-
nella arbetar-
skydds-
kongresser.*

»Den internationella sociala veckan» i Zürich i september 1912, då »internationella föreningen för lagstadgat arbetareskydd» sammanträdde, uttalade sig för effektivare övervakande av barnskyddslagarnas efterlevnad samt deras ytterligare skärpande, särskilt vad beträffar barnarbete inom jordbruket. Som stöd för detta krav hänvisade man bland annat till undersökningen i Österrike. Och vid arbetareskyddskongressen i Basel i september 1913, anordnad av samma internationella förening, uppställdes följande önskemål angående barns användning i annat förvärvsarbete än industriellt arbete: Barn böra ej få användas till förvärvsarbete förrän efter fyllda 12 år. Är skolplikten utsträckt över tolfte året, får arbete ej utföras under den tid skolan pågår. Arbetstiden får ej överstiga 4 timmar per dag, med undantag för lantbruket, där 6 timmars arbete är tillåtet. Inom lantbruket må även barn i åldern 10—12 år få sysselsättas, dock högst 3 timmar under de dagar, barnet besöker skolan, och 6 timmar övriga dagar. Söndags- och nattarbete bör vara förbjudet. Som nattarbete räknas allt arbete mellan kl. 8 e. m.

och 8 f. m. utom beträffande lantbruket, där tiden är begränsad till kl. 6 f. m.

Av ovanstående redogörelse för utländska strömningar i den riktning, motionen pekar, framgår klart, att man i sina reformsträvanden tagit fasta både på minderårigas arbete i jordbruket såsom föremål för en oskäligen och skadligen exploatering, och på barnarbetet i dess förhållande till skolgången. Så har också motionären gjort. I sin motivering har han påpekat, dels att mångenstädes, särskilt på storgodsens, barnkraften utnyttjas till övermått, dels att arbetet ofta på ett för de ungas intellektuella utbildning högst menligt sätt inkräktar på skoltiden. Och i motionens yrkande föreslås, dels utredning i allmänhet om användning av minderårigas arbetskraft i jordbruket, dels ock särskilt utredning om arbetets inkräktande på de minderårigas skolgång. Utskottet vill följa denna uppdelning och se frågan från de två stora huvudsynpunkterna, från *skyddslagstiftningssynpunkt* och från *skolsynpunkt*.

*Barnarbetet
ur skyddslagstiftningssynpunkt.*

Då motionären föreslår skyddslagstiftningen för minderåriga utsträckande även till jordbruket, reser sig först den frågan: innebär en sådan utvidgning av skyddslagstiftningens giltighetsområde en *principiell nyhet*? Så är enligt utskottets bestämda uppfattning *icke* fallet. Före 1912 års skyddslags antagande låg jordbruket helt utanför skyddslagstiftningens område, skyddslagen var inskränkt till industrien, ja, huvudsakligen till den fabriksmässiga industrien. Men genom 1912 års riksdagsbeslut fick skyddslagen en *allmängiltig* tillämplighet, alltså även på jordbruket. I Kungl. Maj:ts proposition om ny arbetareskyddslag yttrade föredragande statsrådet angående lagens omfattning: »Att ett slag av verksamhet i regel erbjuder en viss, högre grad av fara för missförhållanden, synes icke böra sättas som villkor för skyddslagstiftningens tillämplighet. Tvärtom torde man på en god skyddslagstiftning böra kunna ställa den fordran, att densamma skall bereda möjlighet till avhjälpande av varje missförhållande, varpå lagstiftningen har avseende, oavsett inom vilken verksamhet det förekommer.» Därför borde åt den föreslagna skyddslagen ges en i det väsentliga allmängiltig tillämplighet, och ett dylikt vidgande av lagens giltighetsområde måste anses »bäst överensstämma med vår tids strävanden för förbättring av folkhygien samt ungdomens andliga och kroppsliga utveckling». Det särskilda utskottet, som tillsattes för arbetareskyddslagens behandling, underströk ytterligare, att det gällde att ge vår skyddslagstiftning en allmängiltig grundval, på vilken sedan den mera speciella skyddslagstiftningen kunde

med anpassning efter för handen varande omständigheter bygga vidare. Första kammaren godkände utan votering denna uppfattning, andra kammaren med 154 röster mot 50 efter en debatt, varunder från jordbrukarehåll uttalades betänkligheter mot jordbrukets inryckande inom lagens räckvidd. Alltså måste det anses fastslaget, att riksdagen år 1912 definitivt godtog den principen, att även jordbruket liksom andra näringar faller under arbetarskyddslagen, ehuru lagens giltighet i fråga om jordbruket tills vidare begränsades till användningen av maskinella hjälpmedel, begränsades till — för att citera särskilda utskottet — »vad som måste anses oundgängligen påkallat, om ej jordbruksarbetarna, vårt talrikaste arbetarefack, skulle alldeles lämnas utanför den omvårdnad, staten i våra dagar anser sig pliktig utöva till tryggnad av arbetets säkerhet». Ett godkännande av motionen innebär sålunda icke något principiellt nytt steg, det innebär blott ett fortsättande på en redan inslagen skyddslagstiftningsväg. Det gäller att avgöra, huruvida sådana missförhållanden föreligga i fråga om minderårigas användning i jordbruksarbete, att skyddslagstiftningen »med anpassning efter för handen varande omständigheter» bör utsträckas till att omfatta de i jordbruket arbetande barnen liksom förut de i industrien arbetande.

Förefinnes nu verkligen inom Sveriges jordbruk, såsom i motionen göres gällande, ett avsevärt missbruk av de minderårigas arbetskraft? Tyvärr saknas i Sverige fullständigt utredningar, som kunnat ge en mer objektiv och sammanfattande ledning vid denna frågas besvarande. Riksdagen avlät år 1907 till Kungl. Maj:t en skrivelse med begäran om utredning angående lämpligaste sättet för åstadkommande av en undersökning och statistisk utredning rörande lantarbetarnas levnadsförhållanden. Sedan kommerskollegium med anledning härav utarbetat förslag till dessa utredningar, biföll riksdagen år 1910 en kungl. proposition i ämnet och anvisade nödiga medel. Utredningarna uppdrogos åt kommerskollegium och övertogos från och med år 1913 av socialstyrelsen. Hittills hava utkommit: »Till belysning av lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden i Sverige år 1910», »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk åren 1911—1913» samt »Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder och å typiska lantegendomar». Endast den sistnämnda, nyss utkomna publikationen, vilken motionären omnämner, berör i någon mån frågan om minderårigas deltagande i jordbruksarbete. Nämnda utredning visar, att på de undersökta egendomarna voro av 6,181 fast anställda arbetare 371 eller 6.0 procent under 18 år, därav 54 under 15 år, samt att av 2,450 nominativt uppgivna tillfälliga arbetare 773 eller 31.6 procent voro under 18 år, därav 457 under 15

år. Intressant är vidare att iakttaga, att av de 54 fast anställda arbetarna under 15 år endast 4 funnos på egendomar med en åkerareal under 100 har, men 50 på egendomar av 100 har och däröver, samt att av 457 tillfälliga arbetare under 15 år endast 46 funnos på de mindre egendomarna men 411 på de större. Detta skulle kunna tyda på att det framförallt är storgodsen, som använda barnarbetskraft i jordbruksarbete. Givetvis är dock denna utredning, som alls ej haft till uppgift att särskilt undersöka frågan om minderårigas jordbruksarbete, för litet omfattande och materialet för obetydligt, för att man av detsamma skulle kunna draga några som helst säkra slutsatser rörande denna sak. Den visar blott att minderåriga, även barn, användas vid jordbruksarbete, framförallt på storgodsen, och det är ingalunda osannolikt att den stora utflyttningen från landsbygden till främmande länder, till städerna och till industrien skapar allt större begärlighet efter barnens arbetskraft. Till följd av den konstanta bristen å vuxen arbetskraft kan man måhända befara, att de minderåriga i ständigt stigande antal och vid ständigt tidigare ålder tagas i förvärvsarbete på storgodsen, på betfälten o. s. v. Ju längre denna utveckling fortgår, desto nödvändigare synes det vara, att staten följer den med uppmärksamhet och griper in till de små barnens skydd utan att dock åsidosätta jordbrukets berättigade intressen.

Med undantag för socialstyrelsens lantarbetareundersökning föreliggande endast individuella iakttagelser angående de minderårigas arbete i jordbruket. Dessa ge skäl för utskottets uppfattning, att ett missbruk av barnarbetskraften till följd av vinstbegär och liknöjdhet för barnens verkliga intressen icke så sällan förekommer även i vårt land. Utskottet vill kraftigt *understryka* motionens ord om att ett *måttligt* jordbruksarbete, bedrivet under en måttlig tid och vid god väderlek, är för barnen kroppsligen och andligen nyttigt och icke skadligt. Utskottet vill likaledes *understryka*, att jordbruket vissa tider av året med naturnödvändighet kräver en starkare forcering av arbetet än vad nödigt är inom den mera jämnt arbetande industrien. Dock torde det ofta hända, att bruket av barnens arbetskraft slår över i missbruk. Utöver vad motionären anført anser sig utskottet böra fästa uppmärksamheten på att den för barnen mer än för de vuxna nödvändiga sömnen blir i hög grad störd genom deras arbete. Den österrikiska undersökningen visade, hurusom barnen i vall, vid höskörden, vid tröskningen o. s. v. måste börja arbetet i de tidigaste morgontimmarna och hålla på till sen kväll. Samma missförhållanden kunna nog enligt erfarenhetens vittnesbörd förekomma i vårt eget land. Bli barnen genom arbetets för tidiga början på dagen och

för sena slut en längre tid i avsaknad av den nödvändiga sömnen, så kan därav vållas allvarsamma rubbningar i barnens kroppsliga och andliga hälsa. Att vecka för vecka undanhålla barnen deras nattsömn är en obarmhärtighet, som samhället ej stillatigande bör åse. Angående de minderårigas arbete ute på betfälten, vilket i sydligaste Sverige med dess starkt utvecklade sockerindustri är synnerligen vanligt, tillåter sig utskottet hänvisa till följande, av Tysklands betodling föranledda ord av den tyske socialpolitikern Schippel: »Man tänke sig barn på 6—14 år dagligen krypa omkring på marken i 13—18 timmar och böjda framåt, så att blodet stiger dem åt huvudet. En vuxen kan ej uthärda denna ställning i tio minuter. Vad under då, om barnen vid slutet av det veckolånga arbetet äro andligen alldeles nere, detta oavsett de sjukdomar, som de genom markens fuktighet bli utsatta för.» Då utskottet sålunda känner sig övertygat om att barnarbete i rätt stor utsträckning förekommer inom jordbruket, anser utskottet en undersökning rörande detta arbetes omfattning och art vara av behovet påkallad.

Dock torde det vara lämpligt och nödvändigt att vidtaga en *be-gränsning* i omfattningen såväl av utredningen som av barnarbetsskyddets eventuella utsträckande till jordbruket. Paragraf 1 i 1912 års lag om arbetareskydd innehåller bland annat följande två undantag från lagens tillämplighet »a) arbete som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande; b) arbete som utföres av medlem av arbetsgivarens familj». Om en liknande inskränkning gjordes i fråga om den nu föreslagna utredningen, komme den ingalunda att bli så vidlyftig, som man annars kunde befara. Den skulle huvudsakligen komma att omfatta storbruken. Staten skulle icke blanda sig in i föräldrarnas användande av deras egna barn å deras eget jordbruk. Småbruken skulle lämnas utanför utredningens och lagens räckvidd, eftersom småbruken i allmänhet skötas av ägaren och hans egen familj utan användning av främmande barn.

Beträffande barnarbetet sett från *skolsynpunkt* föreligga klara fakta om ofta förekommande, uppenbara missförhållanden. *Folkskoleinspektörernas berättelser om folkskolorna i riket* för senaste inspektionsperiod, 1905—1910, lämna ett synnerligen rikhaltigt och belysande material för bedömande av huru ödesdigert de minderårigas utnyttjande i förvärvsarbete i jordbruket hämmar skolarbetet i stora delar av vårt land.

*Barnarbetet
ur skolsyn-
punkt.
Folkskole-
inspektörernas
berättelser.*

Norrland.
Dalarna och
Värmland.

Om barnarbetets menliga inverkan på skolgången och skolformerna i *Norrland* och med detsamma så besläktade småbruksprovinser som *Dalarna* och *Värmland* ha folkskoleinspektörerna icke så mycket att förtälja. Barnen lämnas i regel 8—14 dagars »potatislov» under hösten, likaså »lingonlov» i de mest givande lingonbygderna. Mycket ofta sysselsätts barnen med vallning, som mångenstädes inverkar mycket störande på skolgången. Så berättas från *Karlstads stift*, att i södra och västra Dals kontrakt vallningen orsakar oregelbunden och ojämn skolgång, emedan många föräldrar samt även skolrådsledamöter hysa den uppfattningen, att vallgången är viktigare än skolgången. Endast under senhösten och vintern kan man räkna med någorlunda jämn skolgång. I slutet av april och början av maj lämnar den ena efter den andra skolan, mången gång utan att begära lov, och återkomma ofta först fram i oktober. De taga nämligen valltjänst för sommaren hos någon lantbrukare eller fullgöra sådan tjänst i det egna hemmet.

Uppsala stift.

Långt värre te sig förhållandena, när man kommer till storgodskapskapen. Angående *Uppsala stift* meddelar inspektören för Vaksala m. fl. kontrakt: »Särskilt i sådana skoldistrikt, där stora gårdar med många statare finnas, tagas barnen, i synnerhet vissa tider om året, hemma dels av föräldrarna, dels av vederbörande husbonde eller förvaltare för att 'hjälpa till'. Sålunda kan man vissa tider i skolans dagbok finna flera veckors frånvaro för ett och annat barn för vallning, upptagning av rotfrukter eller dylikt.» Inspektören för Närdinghundra m. fl. kontrakt skriver, att skolgången lämnat mycket övrigt att önska. »Det är särskilt statarefamiljer och i ett och annat fall även deras arbetsgivare, som på denna punkt gjort sig skyldiga till mycken försummelse och likgiltighet, för att icke säga tredska eller trots. Typiskt för sådana personers syn på saken är det svar, som jag en gång fick av en myndig Roslagsbonde, när jag försökte med övertalning hjälpa ordföranden hindra honom att för skördearbete använda sina statarebarns arbetskraft under skoltid: 'När det gäller att välja mellan gröda och läsa, nog vet jag vad jag väljer då.'» Inspektören för Hagunda, Lagunda m. fl. kontrakt klagar över att skolgången till stor del tack vare utnyttjande av barnens arbetskraft var mycket ojämn. Tio skolor ha haft 31—43 dagars frånvaro i medeltal per barn under året, sjukdagarna då oräknade. Ett 20-tal skolor ha haft 20—30 frånvarodagar utan giltigt förfall per barn.

Från *Linköpings stift* heter det i en rapport: »Inom somliga orter är det synnerligen svårt att få föräldrar likaväl som husbönder och till och med skolrådsledamöter att fatta plikten än mindre vikten av att barnen hållas till ett ordnat och jämnt skolarbete.»

Linköpings stift.

Skara stift. Inspektören i Billings, Kinna m. fl. kontrakt skriver: »Den starka minskningen på den vuxna ungdomen å landsbygden i vårt landskap är sannolikt icke så ringa orsak till, att de halvtidsläsande folkskolorna uppgå i Älfsborgs län till 88.1 procent och i Skaraborgs län till 83.1 procent eller betydligt högre än i någon annan del av vårt land, ja till och med själva Växjö stift. Det ständigt återkommande skälet mot införande av heltidsläsning anges med mer eller mindre berättigande vara, att de äldre barnen behövas i jordbruksarbetet.» Inspektören för Väne kontrakt säger, att orsaken till förekommande skolförsummelse bl. a. varit »bristen på vuxet arbetsfolk samt fattigdomen, som vållat icke blott mera tillfälliga avbrott i skolgången, utan även att en del barn under sommaren för längre tider fått lämna skolan och bege sig ut på arbetsförtjänst.»

Skara stift.

Strängnäs stift. Inspektören för Södermanlands län m. m. klagat över att 84 skolor inom 46 distrikt haft särdeles dålig skolgång. »Vanligen har omkring hälften av barnen, icke så sällan tre fjärdedelar och därutöver, varit frånvarande från skolan utan giltigt förfall, och sådana fall förekomma mycket ofta, då antalet försummade dagar av detta slag för ett barn stiger till 40 å 50 under ett läsår, ibland ända till 100, 150 och ännu mera.» Inspektören meddelar, hurusom vederbörande föräldrar riktade ytterst energiska protester, delvis i form av skolstrejk, mot att Sjösa skola övergick från halvtids- till heltidsläsning. Huvudmotivet var »föräldrarnas önskan att ha barnen till hjälp i arbetet.» Om skolan i Tegnebol skrives: »I Tegnebol hade föräldrarna varit vana att varannan dag sända barnen i arbete vid en närbelägen herrgård. Då heltidsläsningen enligt skolrådets beslut skulle taga sin början, vägrade de och läto barnen gå till herrgården varannan dag som förut. Vid en undersökning visade det sig, att de härvid blivit påverkade av någon, som intalat dem, att de icke behövde bry sig om skolrådets beslut.»

Strängnäs stift.

Västerås stift. En folkskoleinspektör skriver, att han angående ett par stora socknar »särskilt lagt märke till den stora frånvaron i september månad i folkskolorna på rena landsbygden i skördearbetet.» En

Västerås stift.

annan skriver: »Föräldrarnas behov av barnens hjälp i hemmet är ett ofta återkommande hinder för regelbunden skolgång. Särskilt på hösten förekommer i skolorna ofta frånvaro av denna orsak. I ett par skoldistrikt har man därför fått i reglementet införd den bestämmelsen, att 3:e och 4:de klasserna i folkskolan ha lov första månaden av höstterminen, i det ena skoldistriktet inom 2 av dess folkskolor, i det andra inom samtliga folkskolorna.»

Växjö stift.

Växjö stift. Inspektören för Kronobergs län anser, att bland de väsentligaste orsakerna till det ytterst stora antalet halvtidsläsande skolor äro »dels den glesa befolkningen samt därav följande ringa barnantal och långa skolvägar, dels fattigdomen och dels slutligen och ej minst allmogens anspråk på att få draga nytta av sina barn, ofta på det viset, att de få se efter mindre syskon hemma, medan föräldrarna äro i arbete». Om skolgången säges bl. a.: »i ett skoldistrikt ha såväl gossar som flickor i åldern 10—12 år utan skolrådsordförandens vetskap fått slippa skolgången i månader för att besöka betfälten». Inspektören för den del av Jönköpings län, som tillhör Växjö stift, rapporterar: »Hindren för en regelbunden skolgång äro många. På landet måste barnens hjälp tagas i anspråk vid en hel del jordbrukssysslor, då det i regel på alla orter är stor brist på arbets- och tjänstefolk. I bär- och potatistiderna är det i synnerhet svårt att hålla skolgången så pass uppe, att det lönar sig hålla skola. Mångenstädes göres 1 à 2 veckors uppehåll i skolarbetet vid potatisplockningen, men det verkar i alla fall ojämnt, helst som alla icke äro färdiga att gripa sig an med arbetet samtidigt.»

Kalmar stift.

Kalmar stift. Samtliga folkskoleinspektörer meddela, att undervisningen under höstterminen avbrytes en à två veckor vid tiden för potatisupptagningen. På ett ställe å Öland har undervisningen varit inställd hela oktober. Om skolgången skriver bland andra inspektören för Ölands kontrakt: »Mest ha skolförsummelserna förekommit i några skoldistrikt, i vilka statfolk och fabriksarbetare funnits, och hava nästan alltid varit förorsakade av fattigdom».

Visby stift.

Visby stift. En inspektör meddelar, att skolorna i regel pågå till 15 juni eller 1 juli men att »man i några fall, för att kunna få barnens hjälp vid arbetet med betorna, låter vårterminen sluta redan de första dagarna av juni». Ibland har frånvaro med lärarens lov uttagits i full

utsträckning, d. v. s. tio dagar under läsåret. »Där så skett har det i allmänhet visat sig, att hemmen varit fattiga och gjort anspråk på barnens arbetskraft under skoltiden, anspråk, som det med kännedom om förhållandena icke alltid har sig så lätt att utan vidare avvisa. Antalet lovdagar är också störst i sådana distrikt, där många fattiga familjer, såsom statfolk och dylika, bo.»

Göteborgs stift. Om förhållandena i den del av Älvsborgs län, som tillhör Göteborgs stift, skriver vederbörande inspektör: »Bristen på arbetskrafter i lantbruket föranleder, att föräldrar under vissa tider av året behöva ledighet från skolan för sina barn en och annan dag.» Inspektören för Göteborgs och Bohus län meddelar, att under sådden och skörden göres å en del ställen 1 à 3 veckors uppehåll för barnens deltagande däri, samt att folkskolornas sommarlov göres avsevärt långt, emedan folkskolebarnens hjälp vid lantbruket är behövt. Inspektören för Hallands län rapporterar om skolgången: »I slutet av vårterminen och början av höstterminen synas i folkskolan luckor, och i somliga folkskolor är skolgången mycket ojämn. — — — Ofta får den ojämn skolgången skrivas på den av stads- och amerikafebern framkallade arbetarebristen, som måste ersättas i någon mån av de större barnens arbetskraft.»

*Göteborgs
stift.*

Lunds stift har mer än något annat av Sveriges stift fått skolarbetet sönderbrutet av barnens förvärvsarbete inom jordbruket. I Torna, Bara och Harjagers kontrakt är enligt inspektörens rapport undervisningen i folkskolorna inom några distrikt inställd under oktober eller en del därav, »då det visat sig nästan omöjligt att den tiden upprätthålla ordentlig skolgång, enär barnen behövas för potatis- och betupptagning». Inspektör Sam Stadener har kommit till den övertygelsen, att verklig fattigdom, långt mindre än förut antagits, vore skulden till den ojämn skolgången under sommarterminen. »Det visade sig nämligen ganska ofta att barnen från hem i mycket goda omständigheter voro frånvarande under sommaren. Och i flera fall kom det i dagen att orsaken till barnens arbetsanställning icke just var bristen på arbetsfolk utan fastmera utsikten till den billigare arbetskraft, som barnen erbjödo. Det var den gamla kända historien om barnarbetets begärighet å arbetsmarknaden.»

Lunds stift.

Om förhållandena i Ljunits och Herrestads, Färs, Albo och Järrestads samt Ingelstads kontrakt skriver inspektören därstädes:

»Föreskriften om 34 $\frac{1}{2}$ veckors årlig undervisning blir för många folkskolebarn en bestämmelse endast på papperet.

I de allra flesta skolor har den praxis utbildat sig, att barnen i folkskolans övre avdelning erhålla eller taga sig lov från examen, som tyvärr oftast hålles i mitten av april månad, till den 1 november. Att ett sådant förhållande är till stort hinder för undervisningen, kan ej bestridas. Huru svårt blir det ej att medhinna de bestämda lärokurserna! Undervisningsarbetet måste därför vissa tider forceras till skada för både barn och lärare.

Och vidare — så väl de barn, som äro frånvarande från skolan, som de, vilka ordentligt deltaga i undervisningen, lida av ett sådant system. De förra kunna överansträngas, och de senare få för litet arbete och bli lätt håglösa genom att vara med om ofta förekommande repetitioner.

Som skäl till den dåliga skolgången framhålles ofta fattigdom. Barnen måste hjälpa till att försörja sig själva och fördenskull taga tjänst från t. ex. maj—oktober. Men detta skäl kan ej alltid godtagas. Även barn från välbärgade hem begära eller taga sig lov.

En annan orsak framställes: bristen på arbetskraft för jordbruket. Ej heller detta motiv kan i allo gillas.

Lantbrukarna kunna nog i regel fylla sitt behov av arbetare utan att behöva anlita skolbarnen. För övrigt blir det tillfälle för barnen att under de stadgade ferierna och fritiderna hjälpa till med så mycket arbete, som de tåla och man rimligtvis kan av dem begära.»

I Onsjö och Rönnebergs kontrakt äger liksom »allestädes å den egentliga slätten, där odling av sockerbeter i större skala drives», avbrott i skolarbetet rum under hela eller större delen av oktober, ett avbrott som föranledes av önskan att ha barnen lediga under tiden för betupptagningen för att kunna dra nytta av dem antingen vid arbetet eller för tillsyn av mindre syskon. För barnen i övre avdelningen, i all synnerhet i fjärde folkskoleklassen, anhålles vidare enligt rapporten ofta om ledighet efter årsexamen i april till 1 november, »en anhållan, som skolråden i mycket stor utsträckning bevilja, emellanåt måhända av farhåga eller erfarenhet, att, om den ej medgives, så tages den. Följden härav blir, att en betydande mängd av dessa barn icke erhålla mer än knappa 5 månaders undervisning om året i de båda övre klasserna, något som visserligen kan upphjälpas av att de bevista fjärde årsklassen ännu ett år, men som i alla fall blir till stort men för en ordnad undervisning».

Skolgången betecknas som god beträffande barnen i småskolan

och folkskolans nedre avdelning, så ock i folkskolans övre avdelning under vinterhalvåret, men däremot mycket dålig under sommarhalvåret. Inspektören meddelar några uppgifter om den stora utsträckning, i vilken ledighet under sommarhalvåret beviljas åt barnen i folkskolans övre avdelning, och tillägger:

»Redan härav framgår, hur dålig i vissa kretsar skolgången för barnen i folkskolans 3:e och 4:e klasser gestaltat sig, då inom Onsjö kontrakt i Billinge och Röstånga distrikt mer än $\frac{1}{2}$, i Asks och Konga distrikt $\frac{3}{5}$, i Reslövs distrikt cirka $\frac{3}{4}$, i Bosarps och V. Strö distrikt ända till $\frac{9}{10}$ av barnen i dessa klasser erhålla sommarledighet, så är ock fallet med $\frac{2}{3}$ av barnen vid Trolleholms skola, Torrlösa distrikt, samt med $\frac{3}{4}$ av dem vid Hassle folkskola, Stehags distrikt, vilka båda skolor betjäna statfolk, inom Rönnebergs kontrakt ungefär $\frac{1}{2}$ av dessa barn inom Asmundstorps, Billeberga och S. Möinge distrikt, cirka $\frac{2}{3}$ av dem i Örja och Kvistofta, ungefär $\frac{3}{4}$ av dem i Svalövs distrikt ha dylik ledighet.

I verkligheten är förhållandet ännu sämre än dessa siffror utvisa. Enligt mina anteckningar efter dagböckerna vid inspektionsbesöken eller enligt lärarnas uppgifter var, för att taga några av de mest i ögonen fallande exemplen, skolfrekvensen under sommar och höst vid nedan-nämnda skolor sagda år följande:

Skola	Litt.	År	Antal in- skrivna	N ä r v a r a n d e			
				maj	juni	sept.	okt.
Röstånga	B	1909	42	15	10	—	6
		1910	42	17	13	—	9
Billinge	B	1910	65	33	23	—	19
Ljushem	D	1908	48	25	21	16	12
		1909	52	25	19	11	10
		1910	33	11	8	7	5
V. Strö	E	1910	41	24	20	20	20
S. Reslöv	E	1910	49	32	20	29	17
S. Svalöv	E	1910	66	35	28	29	26
Rönneberga	E	1908	37	27	18	18	18
		1909	35	21	16	18	19
		1910	42	22	20	20	18
Örja.....	E	1908	45	24	17	24	20
		1909	52	34	27	30	26
		1910	47	30	27	28	25

»Ovanstående siffror», anmärker inspektören, »framhålla en mycket mörk sida. Då i en B-skola som Billinge knappt hälften eller som i Röstånga blott fjärdedelen av barnen under sommaren, ja under hela oktober än färre äro närvarande, då i de nämnda E-skolorna nästan samtliga barn i övre avdelningen äro borta, vad skall det kunna bliva för resultat av skolarbetet? Under betygande av sin tacksamhet för mina ansträngningar att i någon mån låta barnen bättre komma till sin rätt skriver läraren i Billinge till mig: 'Får man blott ha barnen i skolan, lära de alltid något, men skola de hela sommaren uppfostras på betfälten eller i drängstugorna och ej få mer än hälften av den undervisningstid, lag stadgar, då sjunker folkbildningen.'»

I Bjäre, Södra Åsbo, Norra Åsbo och Västra Göinge kontrakt avbrytes höstterminens och vårterminens arbetstid rätt allmänt av en lovtid på 2 à 3 veckor i oktober och maj för att förebygga skolförsummelse-erna på grund av att lantmännen ause sig behöva barnens hjälp i jordbruksarbetet. Där detta lov icke förekommer, är skolgången i vissa skolor mycket dålig under dessa månader. »Hela avdelningar kunna vara borta i veckotal», heter det. »I en folkskola, där de inskrivna barnens antal uppgick till 64, voro vid mitt besök därstädes under oktober månad blott 12 närvarande. Orsakerna till detta beklagliga missförhållande äro mångahanda: än är det slapphet hos skolmyndigheter och målsmän, än ett verkligt behov för föräldrarna att tillgodogöra sig de större barnens arbetskraft o. s. v.»

Inspektören för Östra Göinge, Villands och Gärds kontrakt klagar över att okunnigheten hos många barn är mycket stor, beroende mest på den ojämna skolgången under början av höstterminen och slutet av vårterminen, »varigenom barn i B- och E-skolor i själva verket ej få längre undervisningstid än i en F-skola och genom ofta upprepad frånvaro från skolan få sin kurs sämre inlärd än under den kortare lärotiden i en F-skola, då tiden där ordentligt begagnas». Höstterminen börjar i regel 1 oktober, men försök ha gjorts att börja 1 september och taga oktober månad ledig för potatis- och betupptagning. »Men dessa försök ha utfallit illa på flera ställen, där barnen tagit vaktjänst under sommaren och ej kunnat samlas den 1 september, varför skolgången härigenom icke blivit bättre». Om skolgången säges: »till följd av skolrådets slapphet och föredöme, föräldrarnas likgiltighet, trotsighet eller fattigdom samt den kännbara bristen på arbetskraft har skolgången varit mycket dålig i flera distrikt och sorgligt nog har detta inträffat redan i småskolan. I synnerhet har skolgången varit försummad inom de distrikt, där rotfrukter i större utsträckning odlas; under oktober månad

försvinna barnen flockvis ur skolan, och under de sista vårmånaderna är förhållandet detsamma. Oförsvarligast synes somliga skolråds slapphet vara att icke beivra de många försummelseerna 'utan lov eller godkämt förfall'. I en församling med 400 skolpliktiga barn ha försummade dagar utan lov uppgått till 6,000, utan att skolrådet godvilligt ingripit.

Följande tablå utvisar antalet försummade läsdagar per barn i varje distrikt, sedan man frånräknat de uppgivna sjukdomsdagarna:

Inom Östra Göinge kontrakt:

Gryt 32, Farstorp 21, N. Strö 14, Örkene 13, Loshult 12, Färlöv 12, Kviinge 10, Knisslinge 10, Hästveda 9, Emitslöv 8, Hjäsås 7, Broby 4, Glimåkra 4, Ousby 4.

Inom Villands kontrakt:

Gualöv 23, Näsrum 19, Ivö 15, Gustav Adolf 14, Nosaby 13, Vä 13, Trolle-Ljungby 12, Kiaby 11, Fjälkinge 11, Fjälkestad 10, Rinkaby 10, Vånga 10, Nymö 10, Åhus 9, Oppmanna 8, Österslöv 7, Ivetofta 5, Kristianstad 2.

Inom Gärds kontrakt:

Vittskövle 31, Maglehem 28, Ö. Sönnarslöv 27, Träne 26, Djurröd 25, Everöd 23, Degeberga 21, Linderöd 20, V. Vram 15, Hörröd 14, N. Åsum 14, Skepparslöv 12, Köpinge 10, Lyngsjö 8, Esphult 8, Hua-röd 7, Ö. Vram 2.

Ser man *blott* på småskolan, så visar även här skolgången inom flere distrikt ett dåligt resultat. Frånräknar man sjukdomsdagarna, så får man för småskolan följande försummade läsdagar per barn:

Inom Ö. Göinge kontrakt:

Loshult 7, Farstorp 6, Örkene 6, Emitslöv 4, Glimåkra 3, Gryt 3, Knisslinge 2, Hjäsås 2, Hästveda 2, Kviinge 2, Broby 2, Strö 2, Färlöv 2, Ousby 1.

Inom Villands kontrakt:

Näsrum 20, Nosaby 10, Fjälkinge 6, Österslöv 6, Vånga 6, Fjälkestad 5, Gualöv 5, Oppmanna 5, Vä 4, Rinkaby 3, Gustav Adolf 3, Åhus 3, Trolle-Ljungby 3, Ivetofta 2, Kristianstad 1, Nymö 1, Ivö 1.

Inom Gärds kontrakt:

Vittskövle 15, Maglehem 12, Degeberga 10, Djurröd 7, Esphult 6, Skepparslöv 4, Hörröd 4, Everöd 4, Ö. Sönnarslöv 4, Träne 3, N.

Åsum 3, Köpinge 2, N. o. Ö. Vram 2, Huaröd 2, Linderöd 1, Svensköp 1.

»Har nu», tillägger inspektören, »de försummade dagarnas antal, fördelat på alla barnen inom ett distrikt, uppgått till 20, 30, 40, men t. ex. hälften eller tre fjärdedelar av barnen någorlunda ordentligt besökt skolan, så framstå försummelserna hos de övriga så mycket bjärtare och sorgligare, och bland dessa finnas flera, som blott någon månad, ja till och med blott några dagar vissa år besökt skolan. — — — —

Oförlätligast är att försummelserna i småskolan inom vissa distrikt på ett betänkligt sätt tålas, alldenstund småskolans barn väl icke kunna erfordras till den hjälp i hemmet, som föräldrarna stundom kanske nödgas taga av de äldre.»

Även från Luggude kontrakt och Blekinge län inrapporteras om undervisningens inställande under oktober i och för upptagning av betor och potatis. Skolgången lämnar fortfarande på sina ställen mycket övrigt att önska, »i synnerhet som de större barnens hjälp tyckes — särskilt vid hösten — bli alltmera oumbärlig för lantmännen».

Sammanfattning rörande barnarbetet och skolan.

Som en sammanfattning av de i rapporterna synliga iakttagelserna angående inverkan av de minderårigas arbete på skolan må konstateras: halvtidsläsningen får komma i stället för heltidsläsning, fortsättnings-skolorna omöjliggöras eller få sitt arbete försvårat, undervisningen i trädgårdsskötsel måste i vida delar av landet helt ligga nere, skolgången under höst och vår blir dålig och terminerna förkortas med arbetslov, så att undervisningstiden blir månader kortare än den borde vara.

Som förut nämnts gälla folkskoleinspektörernas rapporter blott till och med år 1910. Senare uppgifter äro ej tillgängliga. Det torde få anses sannolikt, att tillståndet sedan dess åtskilligt förbättrats. Men lika fullt har konflikten mellan barnarbetet och skolarbetet lett till sådana för skolan ytterst menliga följder, att, även om en avsevärd förbättring sedan år 1910 ägt rum, utskottet anser en omedelbar undersökning om förhållandena nu vara ofrånkomlig för att en lösning av frågan må komma till stånd. En sådan utredning borde varken bli vidlyftig eller långvarig, då ju rapporter och yttranden kunna infordras från folkskoleinspektörerna.

Mot yrkandet på utredning om barnarbetets inflytande på skolarbetet jämte framläggande av därav föranledda förslag invänder man nu: visserligen kanske skolan obehörigen tränges åt sidan, men man har dock, om så är fallet, redan nu medel att utan ytterligare ingripande från statens sida åstadkomma nödig bättring.

Det säges: genom hot om *indragning av statsanslaget* kan man tvinga kommunerna att taga vederbörlig hänsyn till skolans berättigade intressen. Inom många kommuner finnas säkerligen försumliga skolråd, och folkskoleinspektörerna klaga ofta bittert över att skolrådsledamöter föregå övriga familjefäder med dåligt exempel genom att ta sina barn ur skolan och skicka ut dem på betfälten eller i annat jordbruksarbete. Där skolråden försumma sin plikt, där kan det vara på sin plats att gentemot de försumliga hota med statsanslagets indragande. Folkskoleinspektörerna ha många gånger och med gott resultat använt den metoden. Men utskottet anser detta något brutala tillvägagångssätt icke vara lämpligt i de talrika fall, då skolråden verkligen helt och fullt göra sin plikt, men de ändå stå maktlösa mot föräldrarnas, de gamla sedvänjornas och den ekonomiska utvecklingens sammansvärjning. Att låta en hel kommun lida för enskildas fel, när kommunens myndigheter gjort vad i deras makt stått, kan ej vara rätt eller klokt.

Det säges vidare: skolråden ha ju *folkskolestadgans § 51* att strängt tilllämpa mot tredskande föräldrar. Icke heller § 51 räcker emellertid enligt upprepade vittnesbörd från folkskoleinspektörerna att råda bot på missförhållandena. Från Lunds stift meddelar en skolrådsordförande: »Skolrådet står fortfarande maktlost gent emot de många tredskande föräldrarna, av vilka flera på grund av fattigdom behöva de äldre barnen till arbete i hemmen. Socknens fjärdingsman, som av skolrådet anmodats att hämta till skolan förfallolöst uteblivna barn, har intet kunnat uträtta på grund av motståndet från föräldrarnas sida.» Folkskoleinspektören Karl Hedmark i Uppsala stift säger: »Gott vore om skolråden vid beivrande av skolförsummelse hade någon annan och bättre hjälp att lita till än folkskolestadgans § 51. När nämligen en fattig familj skulle träffas av där anbefallda åtgärder, går straffet ut icke så mycket över familjen själv, som icke kan betala sitt barns underhåll hos andra personer, utan det blir kommunen, som straffas för enskildas tredska, och det anse kommunens representanter i skolråden på goda skäl som en orättvisa. Lagstiftningen är på detta område absolut otillfredsställande och behöfve snarligen kompletteras.» En inspektör i Västerås stift anser proceduren med § 51 »alltför långvarig och besvärlig». En inspektör i Luleå stift nämner ett fall, då icke ens en länsman i uniformsmössa fått någon bukt med tredskande föräldrar och han säger: »Det är en ren nödvändighet, att vi få en bättre lagparagraf mot tredskande föräldrar än den nuvarande § 51.» Sådana uttalanden från sakkunnigaste håll ge starkt stöd för utskottets uppfattning, att man icke medelst en enkel hänvis-

ning till § 51 i folkskolestadgan kan avvisa frågan om en bättre reglering av förhållandet mellan skola och arbete.

Från en del av dem, som med rätta anse de ytterligaste tvångs-åtgärdernas väg vara något förhatlig att gå vid lösningen av ett så ömtåligt spörsmål, har man yrkat på *omläggning av skoltiden*. Så föreslår dåvarande inspektör Stadener i Lunds stift, att sommarterminerna skulle göras kortare för att bereda barnen ledighet till deltagande i arbetet på fält och i skog, men att till gengäld skolplikten utsträcktes till och med det 16:de levnadsåret. Och en annan inspektör från samma stift föreslår läsårets inskränkning till 6 månader, strängare skyldighet att besöka skolan under tiden samt obligatorisk fortsättningsskola under 2 à 3 år. Dessa reformuppslag, som äro sympatiska, emedan de fara fram med lämpor, torde dock enligt utskottets förmenande komma att stöta på mycket starkt motstånd från föräldrarnas sida. Föräldrarna vilja i allmänhet så tidigt som möjligt få barnen fria från skolan och ut i förvärvsarbete. Nuvarande skoltid anse många föräldrar vara för lång, och de begagna de utvägar, folkskolestadgan erbjuder, till att i förtid frigöra barnen från skolan. Ett förlängande av skoltiden med 2 à 3 år skulle helt visst möta ett sådant intensivt motstånd, att reformen praktiskt taget bleve mycket svår att genomföra.

För sin del kan utskottet icke underlåta att påvisa de riktlinjer för frågans lösning, som finnas uti arbetareskyddslagen av år 1912. Lagens § 9 lyder: »minderårig må icke användas i arbete, förrän den minderårige inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock efter fyllda tretton år erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan; dock skall denna föreskrift icke utgöra hinder för den minderåriges användande till arbete å ferietid». §§ 15 och 32 i samma lag stadga, att arbetsgivare skall inhämta att minderårig, som användes under annan tid än ferietid, inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan. Överträdelse av denna bestämmelse straffas med böter. Likartade regler synas utskottet böra gälla för arbetsgivare, som använder främmande minderårig arbetskraft i jordbruket. De hänsyn till skolan, staten kräver av industrien, bör den med samma rätt och samma styrka kräva av jordbruket. De ovan anförda bestämmelserna ha tillkommit icke därför att det är fråga om minderårigas användning speciellt i industriellt arbete, utan därför att det är fråga om deras användning i arbete över huvud taget. Liknande bestämmelser, avvägda med veder-

börlig hänsyn till jordbruksarbetets säregna förhållanden, torde efter skedd utredning finnas behöfliga och till nytta.

Till sist vill utskottet vidröra de huvudsakliga betänkligheter, som kunna resas mot motionen *i dess helhet*.

Sammanfattningspunkter.

För det första anföres, att *lantbrukets intressen*, speciellt småbrukets, kräva att inga inskränkningar göras i användandet av minderårigas arbetskraft. Nu läres, enligt vad utskottet förut utvecklade, småbruket icke komma att falla inom ramen för åtgärder i motionens syfte i annan mån än då dess utnyttjande av minderåriga kolliderar med dessas skolgång. Vidare tänker sig motionären och utskottet utsträckning av arbetarskyddslagen endast i den mån det gäller *omättligt* arbete. Det måttliga och hälsosamma arbetet har ingen självfallet något att invända emot. Visserligen lider jordbruket av brist på arbetskraft, men så dåligt ställt är det dock icke, att det vilar på nödvändigheten av att fysiskt överanstränga de små barnen och beröva dem en del av den fostran, de ha rätt att få av samhället.

För det andra anföres, att *familjens intressen* oberättigat kringskäras av åtgärder i motionens syfte. I det fall, att familjeförsörjaren har en för familjens uppehälle tillräcklig inkomst, förfaller utan vidare varje tal om nödvändighetstvånget att skicka barnen i för tidigt förvärvsarbete eller undandra dem vederbörlig skolgång. I det motsatta fallet återigen, att familjeförsörjaren av en eller annan anledning är urståndsatt att bereda sina barn tillfälle till nöjaktig undervisning, får det väl anses vara självfallet, att man från kommunens sida griper in med ekonomiskt stöd. Under alla omständigheter är det förkastligt av både föräldrar, arbetsgivare och samhälle att på bekostnad av de smås fysiska och andliga kapital tjäna in ett litet obetydligt penningkapital.

För det tredje anföres, att *barnens intressen* komma i konflikt med åtgärder i motionens syfte, och därvid talas om den stora nyttan av att barnen i tid få vänja sig vid kroppsligt arbete, få lära sig ett yrke. Denna sista synpunkt bestrider ingen, allra minst utskottet. Men det synes utskottet ligga mycken överdrift i talet om den för framtiden nyttiga utbildning barnen erhålla på betfalten, i vallningen och vid potatisupptagningen. Dessutom vill utskottet återigen fästa uppmärksamheten på att de föreslagna åtgärderna alls icke avse att rikta sig mot det måttliga, på skolarbetet icke inkräktande arbetet. Däremot synes det vara självklart, att det omättliga och skolgången störande arbete, motionären och utskottet vill inskränka, är stridande mot barnens fysiska och andliga livsintressen.

För utskottet har den synpunkten stått över alla andra, att barnen, den växande generationen, är ett lands, ett folks största kapital, större än det ekonomiska. Det land, som vanvårdar, som föröder det kapitalet, det går undergången till mötes. Det land, som vårdar, som skyddar den uppväxande generationen, det går en rikare framtid till mötes. I den hårda tävlan, som råder nationerna emellan, nu mera än någonsin, tillhör framtiden dem, som bäst vårda sig om det uppväxande släktets intellektuella och fysiska fostran.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet i anledning av herr Höglunds förevarande motion, nr 183, hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande i vad omfattning och på vad sätt användandet av minderårigas arbetskraft förekommer inom jordbruket, jämväl med särskild hänsyn till i vad mån detta arbete inkräktar på de minderårigas skolgång, samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen framkomma med förslag till åtgärder, som av denna utredning kunna föranledas.

Stockholm den 9 april 1915.

På utskottets vägnar:

W. BÄCKSTRÖM.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Bäckström, Johanson i Huskvarna, Törnkvist, Kaijser, Vennerström, Persson i Tofta, Lindstam, Magnusson i Skövde och Johansson i Kullerstå.

Reservation

av herrar *Johanson* i Huskvarna, *Kaijser* och *Magnusson* i Skövde, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att herr Höglunds förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.